

Društvo za oblikovanje održivog razvoja
Janka Rakuše 1, HR - 10 000 Zagreb
OIB: 19904220725
T. +385 1 4655 441 | F. +385 1 4655 443
E. info@door.hr www.door.hr

Grad Zagreb
Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s
invaliditetom, Trg Stjepana Radića 1, Zagreb
T: 01/6101269, telefaks: 01/6100015
E: socijalna-zastita@zagreb.hr

Analiza energetskega siromaštva i invaliditeta:

Prijedlog mjera za suzbijanje energetskega siromaštva na području Grada Zagreba

Rezultati provedbe projekta „Zajedno do ugodnijeg stanovanja 4“

Autorica: Anja Vulinec

U Zagrebu, siječanj 2021.

Dokument je izrađen u okviru projekta „**Zajedno do ugodnijeg stanovanja 4**“ koji provodi Društvo za oblikovanje održivog razvoja (DOOR) uz financijsku potporu Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba. Sadržaj ovoga dokumenta isključiva je odgovornosti Društva za oblikovanje održivog razvoja i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Grada Zagreba.

Sadržaj

Uvod	3
Siromaštvo i invaliditet	5
Energetsko siromaštvo i invaliditet	6
Rezultati razgovora s osobama koji se skrbe za osobe s invaliditetom	7
Prijedlog mjera za suzbijanje energetskog siromaštva na području Grada Zagreba	13
Zaključak	16
Izvori	17

Uvod

Projekt „Zajedno do ugodnijeg stanovanja 4“ nastavak je istoimenih projekata na temu energetske siromaštva. Cilj tih projekata je utvrđivanje specifičnih energetske potreba i uvjeta stanovanja osoba s invaliditetom. Na temelju rezultata predlažemo i potičemo donošenje inkluzivnih lokalnih javnih politika i mjera. Projekt se provodi uz financijsku podršku Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba. Projekt naglašava potrebu za jednakim mogućnostima svih građana Grada Zagreba podizanjem kvalitete života ranjivih skupina, s fokusom na osobe s invaliditetom.

U ovom dokumentu predstavljeni su rezultati provedbe projekta „Zajedno do ugodnijeg stanovanja 4“ te su dane preporuke za daljnje korake za poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Zagrebu. Najprije pokazujemo politike koje je RH prihvatila na ovom području, zatim ukratko ocrtavamo odnos siromaštva i invaliditeta, a u trećem se odjeljku fokusiramo na energetske siromaštvo i invaliditet. Slijedi prikaz empirijskog istraživanja koje je obuhvatilo 10 kućanstava s osobama s invaliditetom. Radi se o prigodnom uzorku koji nije reprezentativan, no daje uvid u potrebe i probleme ove ranjive skupine. Vjerujemo da predstavlja dobru osnovu za jačanje dijaloga i razvoj mjera koje će omogućiti unapređenje kvalitete života i smanjivanja energetske siromaštva ove ranjive skupine.

Ključne konvencije i standardi u području socijalne i ekonomske sigurnosti građana usvojene su na razini Ujedinjenih naroda, Europske unije i Vijeća Europe. Republika Hrvatska je članica tih organizacija i potpisnica svih ključnih međunarodnih dokumenata kojima je preuzela obvezu zaštite i promicanja ljudskih prava osoba s invaliditetom kako bi mogle ravnopravno sudjelovati u građanskim, političkim, ekonomskim, društvenim i kulturnim područjima života. Svoje opredjeljenje za puno ostvarivanje svih temeljenih ljudskih prava osoba s invaliditetom, Republika Hrvatska je kao treća država po redu u svijetu potvrdila i potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda 2007. godine. Time je pokazala da želi slijediti put napretka poštujući načela Konvencije i prava osoba s invaliditetom u potpunosti (Narodne novine, 42/2017). Društvena briga o osobama s invaliditetom u većoj je mjeri u nacionalnoj nadležnosti. Ipak jedinice lokalne uprave i područne (regionalne) samouprave dužne su stvarati pretpostavke za ostvarivanje zacrtanih ciljeva, poštujući pri tome temeljne međunarodne i nacionalne dokumente na području skrbi o osobama s invaliditetom.

Raspolaganje odgovarajućim podacima o invaliditetu preduvjet je za planiranje odgovarajućih mjera i donošenje programa za osobe s invaliditetom. U Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom, stanje na dan 23.09. 2020., zabilježeni su podaci za 582.428 osoba s invaliditetom ili 14,35% populacije RH. U ukupnom broju osoba s invaliditetom 334.816 čine muškarci (57,5%), a 247.215 žene (42,5%). Najveći broj osoba s invaliditetom nalazi se u Gradu Zagrebu i Splitsko-dalmatinskoj županiji - oko 30% od ukupnog broja osoba s invaliditetom u RH (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020).

Dobar uvid u postojeću situaciju u Gradu Zagrebu vezano za problematiku energetske siromaštva i njegovo suzbijanje daju prethodni projekti DOOR-a i partnera: „Zajedno do ugodnijeg stanovanja 1, 2 i 3“ te „FER rješenja za bolju zajednicu“ projekt koji je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda uz podršku Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske¹

---

¹ <https://door.hr/portfolio/fer-rjesenja-za-bolju-zajednicu/>

Društvo za oblikovanje održivog razvoja

Janka Rakuše 1, HR- 10 000 Zagreb OIB. 19904220725

T. +385 1 4655 441 E. info@door.hr

www.door.hr

Siromaštvo i invaliditet

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u Hrvatskoj je 2019. godine stopa rizika od siromaštva iznosila 18,3 posto. Indikator osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti odnosi se na one osobe koje su u riziku od siromaštva ili su u teškoj deprivaciji ili žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada. Prema tom pokazatelju za 2019., u Republici Hrvatskoj u takvu je položaju bilo 23,3% osoba. Međutim, veliki nedostatak u Hrvatskoj predstavlja i mali broj podataka tj. istraživanja koji uključuje osobe s invaliditetom, a još manje onih koji istražuju temu siromaštva osoba s invaliditetom. Nema službenih podataka o stopama siromaštva osoba s invaliditetom. U godišnjem izvješću Državnog zavoda za statistiku Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti ne identificira osobe s invaliditetom, ali je evidentirano da je u 2019. godini najviša stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti bila za nezaposlene osobe i iznosila je 45,3%.

Prema izvještaju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za razdoblje od 1. siječnja do 30. rujna 2020. godine, osobe s invaliditetom čine udio od 4,2% u ukupnom broju nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciji Zavoda. Najveći broj nezaposlenih osoba s invaliditetom evidentiran je u Gradu Zagrebu (1.302 ili 21%). Većina osoba s invaliditetom su dugotrajno nezaposlene, odnosno prijavljene su u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje više od 12 mjeseci (4.086 ili 65,8%). Također, u razdoblju od 1. siječnja do 30. rujna 2020. godine posredovanjem Hrvatskog zavoda za zapošljavanje zaposleno je ukupno 115.317 osoba. Od tog broja 1.848 su osobe s invaliditetom (udio od 1,6%), što je za 21,4% manji broj tj. za 0,3% manji udio nego u istom razdoblju prošle godine.

Invaliditet je važno pitanje u mjerenju stope siromaštva. Podaci pokazuju da su osobe s invaliditetom u zemljama s niskim i srednjim prihodima 'siromašnije od svojih vršnjaka s invaliditetom u pogledu pristupa obrazovanju, pristupa zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanja, dohotka, socijalne podrške i građanskog sudjelovanja' (Groce, N., Kett, M., Lang, R., & Trani, J-F. 2011). Odnos između invaliditeta i siromaštva prepoznat je u literaturi još od 1990-ih (Elwan, 1999; Speare & Rendall, 1990; Reith, 1994). U međuvremenu se broj empirijskih dokaza koji podupiru postojanje ove veze povećao (Pinilla-Roncanci & Alkire, 2020; Binh Vu, Khanam, Rahman & Nghiem, 2020; Banks, Kuper i Polack, 2017). Osobe s invaliditetom i njihove obitelji suočavaju se s dodatnim izravnim troškovima (npr. za liječenje), neizravnim troškovima (npr. za neformalnu skrb) i oportunitetnim troškovima (npr. pristup zapošljavanju), koji povećavaju njihov rizik od siromaštva (Pinilla-Roncancio, Alkire, 2020:2). Prema tome, obitelji s djecom s invaliditetom u većem su riziku od siromaštva.

Važnost obuhvaćanja svih dimenzija siromaštva prepoznata je i u Agendi 2030 za održivi razvoj². S jedne strane, cilj 1.2 utvrđuje da bi države do 2030. trebale smanjiti udio muškaraca, žena i djece koji žive u siromaštvu u svim njegovim dimenzijama i to za polovicu. S druge strane, invalidnost se izričito spominje 11 puta, osobe s invaliditetom prepoznaju se kao ranjiva skupina i poziva se na razdvajanje podataka po različitim podskupinama, uključujući osobe s invaliditetom. U tom kontekstu, Agenda 2030. poziva na bolje razumijevanje što je višedimenzionalno siromaštvo i kako pojedinačne osobine mogu biti faktor koji povećava rizik od siromaštva i oduzetosti određenih skupina, uključujući osobe s invaliditetom.

Energetsko siromaštvo i invaliditet

Pristupačnost energije za osobe s invaliditetom ponekad predstavlja veliki izazov. Računi za energiju obično su veći u kućanstvima s osobama s invaliditetom. Zadovoljavanje osnovnih životnih potreba skuplje je za osobe s invaliditetom. Radi se o npr. povećanim troškovima za prijevoz, posebne prehrambene potrebe, terapije, pomagala i sl. Veći troškovi povezani s invaliditetom utječu na količinu novca koju osobe s invaliditetom imaju na raspolaganju za plaćanje energije i drugih osnovnih računa. UN-ovo izvješće za 2018. ističe da se taj teret povećava činjenicom da osobe s invaliditetom često imaju manje financijskih sredstava da bi mogle plaćati račune za energiju. Slično tome, obitelji s djecom s invaliditetom u većem su riziku od siromaštva.

Ovisno o vrsti invaliditeta, osobe s invaliditetom u većoj ili manjoj mjeri imaju problema s mobilnošću. Postoji mnoštvo stanja i oštećenja koja mogu dovesti do smanjene pokretljivosti u kući i izvan nje. Što se tiče korištenja energije, primarni utjecaj je na zagrijavanje prostora, jer kod većine ljudi nepokretnost ili relativna nepokretnost dovodi do smanjenja brzine metabolizma (usporavanje stvaranja tjelesne topline), posljedično to dovodi do potrebe za višom temperaturom okoline. Uz to, problemi s mobilnošću vjerojatno će povećati količinu vremena provedenog u zatvorenom što utječe na količinu potrošene energije i troškove kućanstva. Osim vremena provedenog kod kuće radi smanjene mobilnosti, dodatni troškovi mogu nastati i radi učestalog pranja rublja i sušenja odjeće i posteljine; posebnog oblika rasvjete zbog oštećenja vida; učestalijeg kuhanja zbog posebne prehrane koja je vezana uz zdravstveno stanje...

Programi univerzalnog pristupa energiji obično su usmjeravali pažnju na uključivanje ranjivih pojedinaca u društvo, obično žena, djece i starijih osoba. Relativno malo fokusa stavljeno je na energetske deficite koji imaju osobe s invaliditetom. Potrebno je prepoznati razlike u potrebama starih i nemoćnih kućanstava ili osoba s kroničnom bolešću, osoba s invaliditetom kako bi posvetili pozornost ublažavanju

---

² Agendu 2030. za održivi razvoj usvojena je na Summitu Ujedinjeni naroda o održivom razvoju 2015. godine u New Yorku. Agendu je usvojilo 193 zemlje. Glavnu okosnicu Agende 2030 predstavlja 17 ciljeva održivog razvoja, razrađenih u 169 pod-ciljeva.

energetskog siromaštva u tim segmentima stanovništva jer su te skupine najčešće socijalno i politički marginalizirani te zbog toga imaju poteškoće u povećanju svijesti vlade i političara da prepoznaju njihove potrebe. Stavljanje većeg naglaska na određene društvene skupine nudi bolje razumijevanje ovog problema. Bez prepoznavanja razlika između socijalnih grupa i važnosti energetskog siromaštva za njih, mogu se previdjeti precizne potrebe i ranjivosti u razvoju politika i mjera za suzbijanje energetskog siromaštva.

Rezultati razgovora s osobama koji se skrbe za osobe s invaliditetom

Tijekom prosinca 2020. godine u okviru projekta sociologinja iz DOOR-a razgovarala je s 10 sudionika koji su pristali dati informacije o svojim kućanstvima. Tijekom razgovora prikupljeni su osnovni demografski podaci kao i podaci o potrošnji energije, osnovne informacije o energetskoj učinkovitosti zgrade, podaci o zdravlju te o osobnoj procjeni zdravlja i životnih uvjeta ispitanika. Pitanja su se odnosila na potrebe vezane uz specifične vrste invaliditeta. Osobe s invaliditetom nisu homogena skupina. Njihove se potrebe razlikuju ovisno o vrsti i težini njihovog oštećenja. Na temelju rezultata i potreba, DOOR je pripremio i poslao personalizirane pakete koji su obuhvaćali energetski učinkovitu opremu koja će im pomoći u uštedi energije (štedne led žarulje, perlatore za vodu, štedne glave za tuš, refleksijske folije za postavljanje iza radijatora i sl.).

Sudionici su članovi različitih udruga za osobe s invaliditetom (udruga Oko, Kolibrići i Sjena) koji se skrbe za osobu s određenom vrstom invaliditeta. Svi sudionici su ispunili online privolu za obradu podataka što nam je omogućilo prikazivanje podataka i citiranje sudionika u ovoj analizi. Uzorak je neprobabilistički i sastoji se od 10 ispitanika. Tri sudionice imaju status roditelja njegovatelja, ostali sudionici skrbe se i/ili žive u istom kućanstvu s osobom koja ima određeni oblik invaliditeta. S obzirom na mali broj sudionika ove podatke ne možemo generalizirati, ali možemo podijeliti njihova iskustva i iskoristiti ih za daljnji rad na temi posebnih energetskih potreba osoba s invaliditetom. Glavni fokus razgovora sa sudionicima bio je na energetskim potrebama ljudi s tjelesnim, kognitivnim i senzornim oštećenjima te obitelji s djecom s invaliditetom. Zbog vremenskih ograničenja i izvanredne epidemiološke situacije nije bilo moguće detaljno istražiti stambene prilike ljudi, iako analiza prepoznaje važnost energetski učinkovitih domova kao jednog od glavnih pokretača za suzbijanje energetskog siromaštva.

Sedmero sudionika živi u stanu u zgradama koje su starije od 25 godina (3) i 35 godina (4), a ostali sudionici (3) žive u kućama starijim od 35 godina. Petero sudionika posjeduje stambeni objekt u kojem živi od kojih je dvoje sudionika koji posjeduju stambeni objekt ali uz stambeni kredit. Dvoje sudionika živi u kućama koji su u vlasništvu jednog od člana uže obitelji, a dvoje sudionika unajmljuje stambeni objekt u kojem živi. Dok jedno kućanstvo živi u stanu od države. Tri sudionika žive u potpunosti ne izoliranim objektima, dok ostali sudionici imaju neku vrstu izolacije na zidu (5) ili ne znaju ima li zgrada određeni oblik izolacije (2). Prozorski okviri na stambenim objektima sudionika su drveni (4), plastični (3) ili kombinacija drvenih i plastičnih okvira (3).

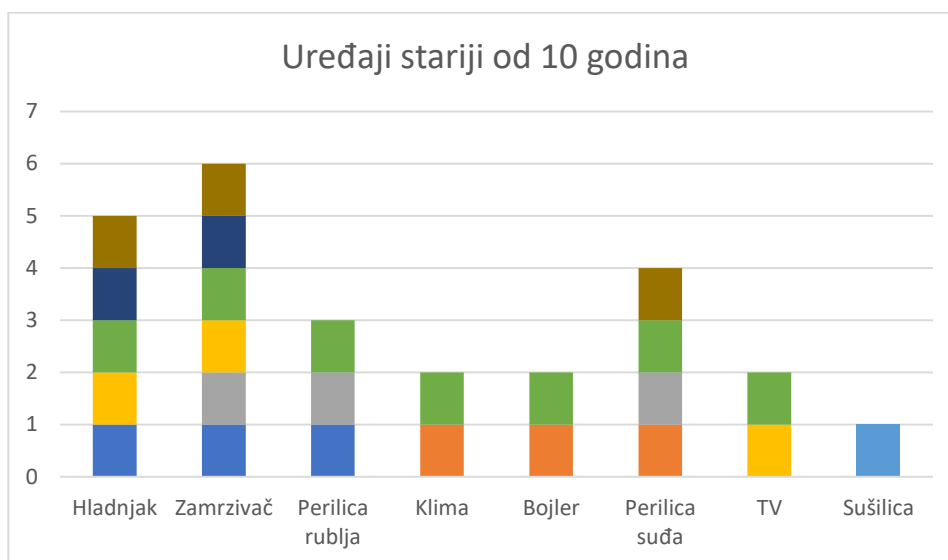
Društvo za oblikovanje održivog razvoja

Janka Rakuše 1, HR- 10 000 Zagreb OIB. 19904220725

T. +385 1 4655 441 E. info@door.hr

www.door.hr

Prosječni troškovi za električnu energiju variraju od kućanstva do kućanstva u iznosima između 200 i 400 kn mjesečno. Isto je i s mjesečnim troškovima za vodu i grijanje. Prosječni mjesečni troškovi za vodu, prema odgovorima sudionika variraju između kućanstva od 150 do 600 kn. Najveći troškovi vezani uz energiju odnose se na trošak grijanja za vrijeme zimskih mjeseci i ti troškovi variraju između 350 i 850 kn. Većina sudionika (8) griju se na plin, a dva sudionika na drva. Troje sudionika naveli su da povremeno koriste električnu energiju za grijanje kako bi održali prostorije na prigodnoj temperaturi uz pomoć električnih grijalica. Na troškove energije mogu utjecati i uređaji koje posjeduju sudionici. Sedam od 10 sudionika posjeduje višestruke kućanske uređaje koji su stariji od 10 godina. Navedeni grafikon prikazuje koji su to uređaji, 5 sudionika posjeduje hladnjak koji je stariji od 10 godina. Hladnjaci svima, pa i našim sudionicima rade 24 sata dnevno što znači da veliku količinu potrošene električne energije u kućanstvu tih sudionika troše stari hladnjaci. Samo dvije sudionice su izjavile da ne posjeduju električne uređaje koji su stariji od 10 godina.

Grafikon 1: broj korisnika koji posjeduje uređaje starije od 10 godina

Također, 7 sudionika je odgovorilo da je stalno netko u kućanstvu, što može dodatno povećati troškove zbog kontinuiranog korištenja uređaja, osvijetljena i grijanja tj. energije potrebne za ugodan boravak u stambenom objektu. Osobe s invaliditetom vjerojatnije će provesti više vremena u kućanstvu ne samo radi smanjene pokretljivosti već i radi potencijalnih društvenih pritisaka i stigme koju osobe s invaliditetom osjećaju. Osobama s invaliditetom, ovisno o vrsti invaliditeta, potrebna je pomoćna oprema i tehnologija što zauzvrat dovodi do veće potražnje za pristupom električnoj energiji tj. većim troškovima. U tablici je navedena oprema koju su navela dva sudionika kao dodatnu opremu koju učestalo koriste.

Posebni uređaji prilagođeni za osobe s invaliditetom	Vrijeme korištenja (sati)
Baterija za kolica	12 sati jednom tjedno
Antidekubitalni madrac	24
Respirator	24
Pulsni oksimetar	24
Aspirator	24
Pumpa za hranjenje	5
Elektromotorna kolica	1
Laptop	8
Tablet	5

Tablica 1: Dodatna oprema korištena u kućanstvu

Ostali troškovi povezani s invaliditetom uključuju adaptaciju stambenog objekta. 5 sudionika je potvrdilo da su u posljednjih 5 godina radili neki oblik adaptacije stambenog prostora kako bi je prilagodili za člana kućanstva koji ima invaliditet. Neki od navedenih adaptacija su: postavljanje rampe, proširivanje unutarnjih vrata i stavljanje kliznih vrata, kupaona prilagođena za ulazak s kolicima i postavljanje tuš kabine umjesto kade.

No, postoje i brojni drugi troškovi kojima se često ne posvećuje dovoljno pažnje. To može uključivati potrebu za dodatnom odjećom koja je posljedica istrošenosti ili naglog povećanja ili gubitka kilograma. Ostali dodatni troškovi odnose se na potrebe pranja i kupanja, dodatni troškovi kuhanja zbog prehrambenih potreba te korištenje elektroničkih uređaja za lakšu komunikaciju.

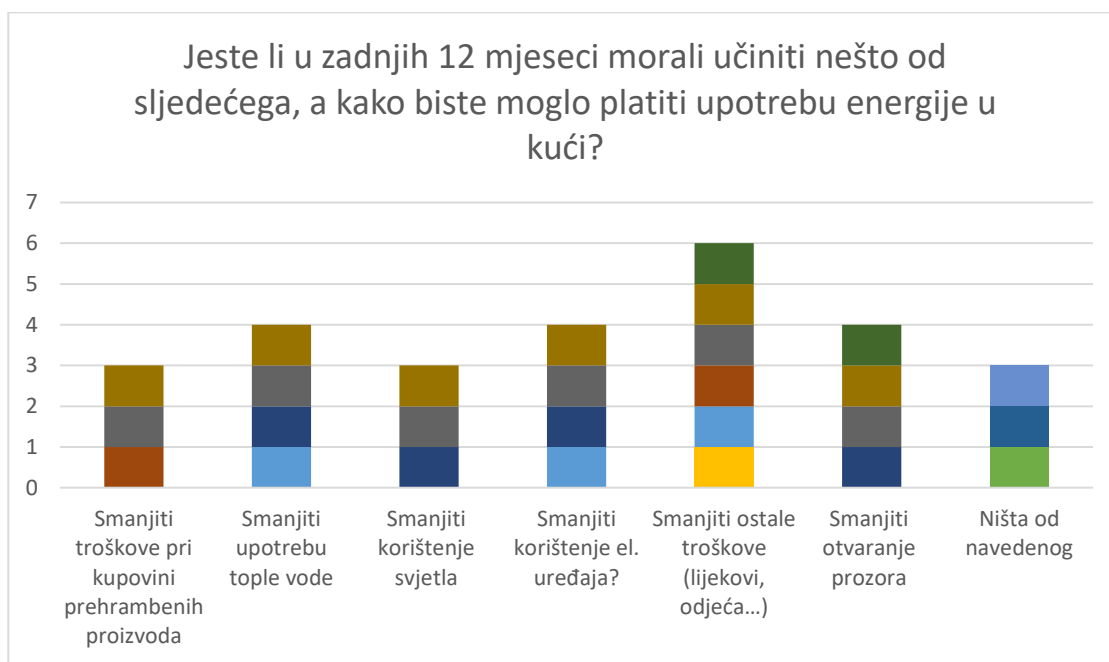
„Svijetlo ostaje preko noći u njenoj sobi i u hodniku, koristi pomagala za komunikaciju poput tableta. Potrebna je posebna prehrana zbog zdravstvenog stanja i kuhaju se dva ručka. Veš mašina češće radi zbog prematanja pelena. Pranje terapijskog psa...“

Ovisno o drugim medicinskim stanjima i problemima s kojima se osobe s invaliditetom suočavaju moguća je i dodatna potrošnja zbog održavanja optimalne temperature kućanstva. Neki od sudionika (2) su naveli da za sustav hlađenja koriste klime postavljene u više soba zajedno s ventilatorima jer epilepsija kod djeteta uzrokuje napadaje kod visokih temperatura.

„Veća je potrošnja vode jer ju moram stalno prati, puno više robe mijenjamo jer slini, zamaže se. Moramo imati upaljenu klimu zbog nje. Dijete s invaliditetom reagira na visoke temperature zbog epilepsije. Mora se grijalica u kupatilu ranije upaliti. Televizor također češće radi zbog nje.“

„Po zimi sobe moraju biti toplije zato što se sinovi slabije kreću. Češće se pere veš jer više robe promijene na dan.“

Sukladno navedenim dodatnim troškovima, sedmero (7) sudionika smatra da zbog člana kućanstva koji ima invaliditet imaju veću potrošnju. Šest (6) sudionika je navelo da s poteškoćama podmiruju račune za energiju, a petero (5) sudionika je navelo da su u posljednjih 12 mjeseci kasnili ili nisu mogli platiti na vrijeme račune za komunalne usluge. To je utjecalo i na njihovu ostalu potrošnju tj. na smanjivanje troškova u kućanstvu. Samo je troje (3) sudionika reklo da ne mora smanjivati ostale troškove koje imaju u kućanstvo. Šest (6) sudionika smanjuje ostale troškove poput odjeće, obuće i sl., četvero (4) sudionika smanjuje upotrebu tople vode, korištenje električnih uređaja i otvaranje prozora dok troje sudionika smanjuje troškove pri kupovini prehrambenih proizvoda. Neke od navedenih mjera uštede potrošnje mogu negativno utjecati na zdravlje. Primjerice nedovoljno otvaranje prozora tj. prozračivanje prostorija može utjecati na kvalitetu zraka koju ukućani udišu.

Grafikon 2: Smanjena potrošnja

Na veću potrošnju utječu i neki problemi u stambenim objektima koje su sudionici naveli. Trunjenje prozora i propuh može uzrokovati hlađenje prostora zbog čega je potrebna veća količina energije za zagrijavanje prostora na adekvatnu temperaturu. Curenje slavine utječe na veću potrošnju vode. Osim toga, neki od problema koje sudionici imaju u kućanstvu također mogu utjecati na zdravlje, poput vlage, propuha i nemogućnost zagrijavanja prostora na adekvatnu temperaturu. Glavni zdravstveni problemi vezni uz život u nedovoljno zagrijanom prostoru su: respiratorni problemi, kardiovaskularni problemi, demencija (zbog

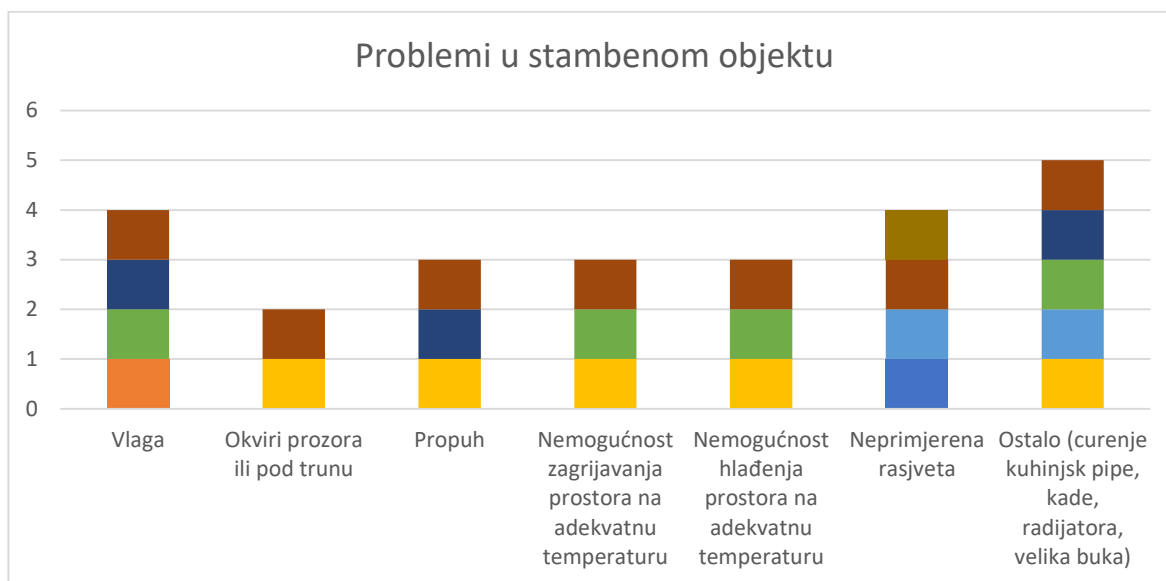
Društvo za oblikovanje održivog razvoja

Janka Rakuše 1, HR- 10 000 Zagreb OIB. 19904220725

T. +385 1 4655 441 E. info@door.hr

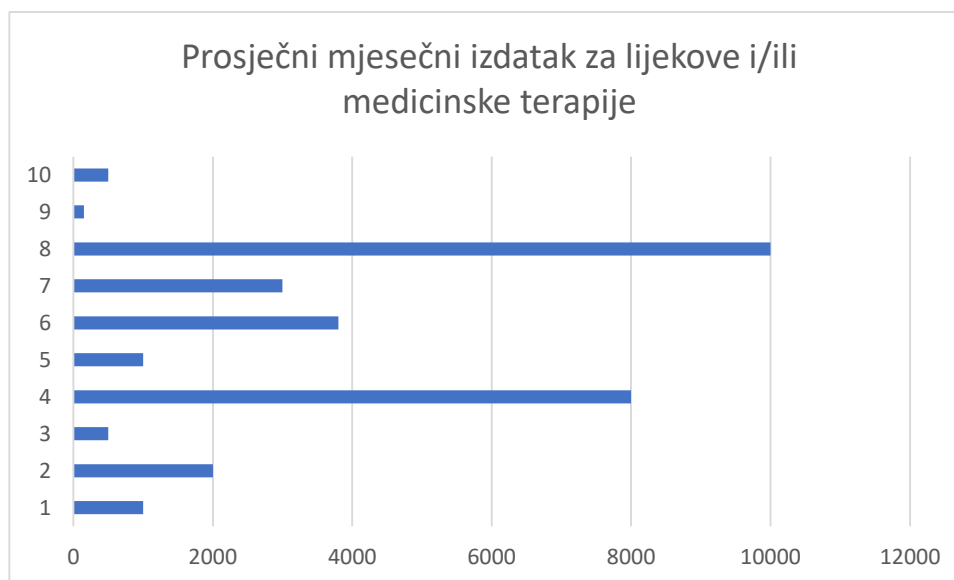
www.door.hr

neostvarivanja socijalnih kontakata i smanjene mentalne aktivnosti), reumatoidni artritis, pogoršanje Parkinsonove bolesti te povećan zimski mortalitet (Simcock, Thomson, Petrova i Bouzarovski, 2018).

Grafikon 3: Problemi u stambenom objektu

Uz sve ostale troškove tu su i značajni izdatci za lijekove i medicinske terapije koje su potrebne za određene vrste invaliditeta. Kao što vidimo u Grafikonu 4, troškovi naših sudionika za lijekove i/ili terapije variraju od 150 kn pa do čak 10.000 kn mjesečno.

Grafikon 4: Prosječni mjesečni izdatci za lijekove i/ili terapije

Zdravlje je prema svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO) definirano kao stanje opće psihofizičke i emocionalne dobrobiti, a uvjeti u kućanstvu jedni su od čimbenika zdravlja. Život u kućanstvu u kojem nisu postignuti zadovoljavajući uvjeti vezani uz temperaturu zraka, vlagu i slično mogu smanjiti rezistenciju na

Društvo za oblikovanje održivog razvoja

Janka Rakuše 1, HR- 10 000 Zagreb OIB. 19904220725

T. +385 1 4655 441 E. info@door.hr

www.door.hr

stresore te utjecati na mentalno i emocionalno stanje ukućana. Energetskom siromaštvu svojstven je niz negativnih posljedica po zdravlje i dobrobit ljudi, pri čemu se respiratorna i kardiovaskularna oboljenja, ali i mentalno zdravlje pogoršavaju zbog niskih temperatura i stresa povezanog s nepristupačnim cijenama energije te kontinuirane brige oko računa za energiju (Getaldić, Grdenić, Horvat, Robić, Rogulj, 2020:34). Rezultati istraživanja provedenog u Kanadi pokazali su da su subjektivni osjećaji osobne relativne deprivacije statistički povezani s lošijim mentalnim i fizičkim zdravljem (Mishra i Carleton, 2015). Mnogi roditelji djece s invaliditetom pate od stresa, depresije, anksioznosti i krivnje jer ne mogu pružiti dovoljno sredstava i nemaju se kome obratiti što je navedeno i od strane jednog od sudionika. Prema tome, u borbi protiv energetskog siromaštva osim fizičkog zdravlja potrebno je uzeti u obzir i mentalno zdravlje te osigurati potrebnu pomoć.

Prijedlog mjera za suzbijanje energetske siromaštva na području Grada Zagreba

Preporuke izložene u ovom dokumentu rezultat su prijašnjeg radnog iskustva DOOR-a na projektima u suradnji s Gradom Zagrebom i projekta „Zajedno do ugodnijeg stanovanja 4“, a temelje se na sljedećim načelima:

- **Energetska učinkovitost treba predstavljati prvi korak u borbi protiv energetske siromaštva** jer doprinosi smanjenju potrošnje energije, izdataka za energiju i emisija stakleničkih plinova te potiče razvoj lokalnog gospodarstva. Provedba mjera energetske učinkovitosti ima pozitivne utjecaje na zdravlje (uklanjaju se vlaga, stalni propuh i plijesan) te se općenito povećava ugodna stanovanja.
- **Izravna financijska pomoć je mjera koja se treba razmatrati tek nakon što se iscrpe mogućnosti koje donose primjenu mjera energetske učinkovitosti** s obzirom na to da ne omogućava korisnicima siguran izlazak iz energetske siromaštva te da se njome djeluje isključivo na ublažavanje problema bez dugoročnog učinka na uzroke energetske siromaštva.

Slijedom navedenog, predlažemo kao prvi korak u Gradu Zagrebu uspostaviti sustav za provedbu sljedećih mjera:

1. Dio sredstava gradskog proračuna namijeniti za provođenje mjera energetske učinkovitosti kod kućanstava kojima Grad snosi troškove računa za energiju / energente.

1a. „**Energetski paket**“ koji sadrži: reflektirajuću foliju za iza radijatora čija je namjena zadržavanje topline unutar zidova stambenoga prostora, brtvilo za prozore i vrata čija je namjena sprječavanje strujanja hladnoga zraka (propuha), LED žarulja čija je dugotrajnost znatno veća od žarulje sa žarnom niti, perlator ili aerator čija je namjena smanjenje potrošnje vode miješanjem vode i zraka u omjeru 50:50, termometar čija je namjena osvijestiti korisnika o trenutnoj temperaturi kako bi mogao poduzeti potrebne mjere, produžni kabel s prekidačem čija je namjena smanjenje potrošnje električne energije isključivanjem svih priključenih uređaja istovremeno. Ova mjera provedena je na području Grada u okviru projekata „Zajedno do ugodnijeg stanovanja“ i „FER rješenja za bolju zajednicu“, a sadržaj samog paketa može se prilagoditi s obzirom na potrebe korisnika i raspoloživi budžet. Ova mjera bazira se na principima energetske učinkovitosti te omogućuje ostvarivanje značajnih ušteda u potrošnji električne i toplinske energije i vode uz niska ulaganja, a pritom se poboljšava kvaliteta i udobnost stanovanja za kućanstva obuhvaćena mjerom.

1b. **Zamjena kućanskih uređaja „staro za novo“** je mjera u kojoj se stari kućanski uređaji (primarno bijela tehnika) zamjenjuju novima, uz obvezu predaje starog uređaja prilikom primitka novog. Ova mjera omogućuje uvođenje uređaja A razreda (najbolje A+ ili A++) koji

čine veliku razliku u štednji energije. Ovaj tip mjere zahtijeva sufinanciranje ili financiranje novih uređaja, a korisnicima će ušteda energije biti vidljiva u relativno kratkom roku.

1c. **Zamjena vanjske stolarije** – značajna količina energije gubi se kroz neadekvatnu i staru stolariju - prozore i vrata. Zamjena stolarije energetske učinkovitošću je jedna od osnovnih mjera energetske učinkovitosti kojom se mogu ostvariti značajne uštede, a ujedno se mogu poboljšati uvjeti stanovanja u slučajevima kada je osjetno kontinuirano strujanje hladnog zraka kod stare i osušene stolarije.

1d. Iako se ne nalazi u kategoriji jednostavnih mjera, **energetska obnova zgrada** predstavlja najbolju i sveobuhvatnu mjeru energetske učinkovitosti. S obzirom da je to ujedno i financijski najzahtjevnija mjera kao prvi korak predlaže se izrada procjene troškova energetske obnove zgrada u vlasništvu Grada čiji su stanovi dani na korištenje socijalno ugroženim građanima, kao i procjena troškova energetske obnove dijela zgrada u kojima žive korisnici gradske pomoći, a koje su u privatnom vlasništvu. Budući da troškovi značajno variraju ovisno o tipu zgrade (obiteljska kuća/višestambena zgrada) i energetske razredi. Za sve oblike energetske obnove preporučuje se osmišljavanje sheme sufinanciranja u različitim postotcima uz potpunu obnovu zgrada u gradskom vlasništvu gdje je moguće.

2. **Edukacijom djelatnika** gradskih ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, za imovinsko-pravne poslove i imovinu Grada, za gospodarstvo, energetiku i zaštitu okoliša i Gradskog ureda za zdravstvo te udruga koje pružaju pomoć ugroženim građanima na području Grada Zagreba (poput Caritasa i Crvenog križa) o mjerama energetske učinkovitosti i štednje energije jer se time mogu osigurati doticaji s krajnjim korisnicima energetske usluga. Informiranjem i educiranjem djelatnika koji znanje potom prenose na volontere ili druge djelatnike, koji će se baviti krajnjim korisnicima, postižu se pozitivni pomaci u suzbijanju energetske siromaštva.

3. **Osnivanje centara za rješavanje problema energetske siromaštva** tj. lokalnih ureda koji javnosti i pojedinim ciljnim skupinama daju nepristrane informacije o obnovljivim izvorima energije i energetske učinkovitosti. Cilj takvih centara je podizanje svijesti šire javnosti o energetske učinkovitosti i racionalnoj upotrebi energije. U Nacrtu Integralnog nacionalnog energetske i klimatskog plana za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2021. do 2030. godine navedeno je kako će se u okviru Programa suzbijanja energetske siromaštva, nastaviti s izgradnjom kapaciteta za borbu protiv energetske siromaštva putem lokalnih info-centara te će se energetske siromašnim građanima, kao i građanima u riziku od energetske siromaštva, osigurati adekvatne informacije i savjeti o mjerama energetske učinkovitosti koje doprinose suzbijanju energetske siromaštva, kao i o mogućnostima sufinanciranja aktivnosti na tom polju. Preporuka je da info-centri imaju energetske savjetnike dostupne za posjete kućanstvima koji će na temelju obavljenog energetske pregleda

korisnicima dati savjete o mogućim uštedama energije te ulaganjima kojima bi uklonili probleme u kućanstvu vezane uz nepotrebne gubitke energije i zdravstvene rizike (plijesan i vlaga).

4. **Podizanje svijesti unutar ministarstava i promicanje međuresorne koordinacije za rješavanje energetske siromaštva među osobama s invaliditetom.** Mjere za suzbijanje energetske siromaštva su i informiranje i savjetovanje, što sve ukazuje na potrebu multisektorskog djelovanja, u kojem smjeru se kreću javne politike, planovi i programi. To se može iskoristiti i za razmjenjivanje najboljih praksi i naučenih lekcija na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini.
5. **Revizija načina na koje trenutne mjere utječu na sposobnost osoba s invaliditetom da si priušte upotrebu energije.** Rezultate treba objaviti zajedno sa sveobuhvatnim i koherentnim akcijskim planom zajedno s vremenski ograničenim ciljevima. Na taj način Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom mogu dobiti dovoljno informacija za reformu pomoći koju pruža osobama s invaliditetom.
6. **Ispitivanje prikladnosti financijskih potpora za osobe s invaliditetom i obitelji s djecom s invaliditetom,** na način koji pravilno uzima u obzir razne dodatne troškove koji proizlaze iz invaliditeta, uključujući dodatne potrebe za energijom i pomoćnom tehnologijom.
7. **Povećanje korisnosti mjere sufinanciranja troškova energije ugroženim kupcima energije.** Jedna od mogućnosti je proširivanje vrsta računa na koje se odnosi mjera sufinanciranja (plin, voda, itd.) te omogućavanjem krajnjem korisniku da sam odredi koji račun mu predstavlja najveći financijski teret i prema tome usmjeri sredstva sufinanciranja.
8. **Veća uključenost osoba s invaliditetom i udruga osoba s invaliditetom u procese donošenja odluka** kako bi osigurali da se njihove potrebe na odgovarajući način adresiraju u mjerama i zakonima.
9. **Kontinuirana istraživanja o uvjetima stanovanja i (ne) dostupnosti energije osoba s invaliditetom.** Ažurnost podataka može pridonijeti kontinuiranom praćenju uspjeha mjera i programa, ali i bržem uočavanju potrebnih intervencija. To na kraju može rezultirati i razvojem baze dostupnih podataka o invaliditetu i energetske siromaštva.

Zaključak

DOOR-ova kratka analiza pokazuje da se mnoge obitelji s djecom s invaliditetom suočavaju s nizom dodatnih energetske potrebe. Međutim, također ukazuje na to da postoji potreba za boljim razumijevanjem okolnosti i energetske potrebe osoba s invaliditetom.

Brojna istraživanja pokazuju da su kućanstva s osobama s invaliditetom ili dugotrajnom bolešću pod povećanim rizikom od siromaštva (Pinilla-Roncanci & Alkire, 2020; Binh Vu, Khanam, Rahman & Nghiem, 2020; Banks, Kuper i Polack, 2017), međutim odnos između invaliditeta i energetske siromaštva je nedovoljno istražen. Obitelji s jednim ili više djece s invaliditetom vjerojatno će doživjeti dodatne troškove u usporedbi s onima bez djece s invaliditetom, a suočiti će se s poteškoćama u opskrbi energijom i ostalim bitnim troškovima kao što je prikazano u analizi. Topao i suh dom presudan je za mnoge odrasle osobe s invaliditetom i djecu. Posljedice stanovanja u hladnom prostoru brojne su i uključuju povećane rizike od artritisa i respiratornih problema i povećane rizike za imunološki sustav ljudi. Poteškoće u pružanju osnovnih energetske potrebe mogu rezultirati potencijalno ozbiljnim posljedicama na zdravlje i kvalitetu života osoba s invaliditetom.

Slijedom toga, opseg i priroda energetske potrebe osoba s invaliditetom zahtijevaju pravilno razumijevanje i hitno prepoznavanje u kreiranju politika. Osobe s invaliditetom često su izostavljene iz rasprava o energetske siromaštva, iako nerazmjerno utječe na njih. Angažiranje osoba s invaliditetom u proces energetske planiranja pomoglo bi kreatorima politike da razlikuju različite oblike invaliditeta (i fizičke i psihološke), ali i u shvaćanju kako različiti oblici invaliditeta ulaze u interakciju s energetske potrebama osoba s invaliditetom. Uključivanje osoba s invaliditetom u energetske planiranje na programskoj razini i donošenje politika na nacionalnoj razini uzimajući u obzir energetske potrebe osoba s invaliditetom u konačnici bi pomoglo osigurati da pristup energiji koji doista pomaže energetske siromašnim osobama s invaliditetom.

Izvori

1. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2020) *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2019.*; LVII. 14.1.1.; https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/14-01-01_01_2020.htm (pristupljeno 12.1.2021.)
2. Getaldić A., Grdenić G., Horvat M., Robić S., Rogulj I. (2020) *Preporuke za suzbijanje energetske siromaštva u Gradu Zagrebu*; http://door.hr/wp-content/uploads/2020/09/FER-rjesenja-za-bolju-zajednicu_Preporuke-za-suzbijanje-energetskog-siromastva-u-Gradu-Zagrebu.pdf (pristupljeno 15.1.2021.)
3. Groce, N., Kett, M., Lang, R., & Trani, J-F. (2011). Disability and Poverty: the need for a more nuanced understanding of implications for development policy and practice. *Third World Quarterly*, 32(8), 1493-1513.
4. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2020). *Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2019. godinu*. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/12/Ljetopis_Yerabook_2019.pdf (pristupljeno 9.1.2021.)
5. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020) *Izješće o aktivnostima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u području zapošljavanja osoba s invaliditetom u razdoblju od 1. siječnja do 30. rujna 2020. godine*
6. Mishra, S.; Carleton, R.N. (2015) Subjective relative deprivation is associated with poorer physical and mental health. *Soc. Sci. Med.*, 147, 144–149
7. Narodne novine (2017) *Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. Godine*; NN 42/2017;
8. Simcock, N., Thomson, H., Petrova, S., Bouzarovski, S. (2018) „*Energy Poverty and Vulnerability – A Global Perspective*“, Routledge, 169-185
9. Speare, A. and M. Rendall, *The Effect of Living Arrangements and Disability on Poverty among the Elderly*, Institute for Research on Poverty (IRP) Discussion Paper no. 910-90, University of Wisconsin, Madison
10. Ujedinjeni Narodi (2015) *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*; <https://sdgs.un.org/2030agenda> (pristupljeno 13.1.2021.)